

teksten gezegd en gelezen tijdens onze voorstelling van 'de republiek' in de balie op maandag 6 mei 2024.

matthias de koning

inleiding:

hoe de opening van de republiek in de salon van balie op 6 mei 2024 misschien gegaan is:

j. vroeg aan m.

hoe het zou zijn als we heel zacht zouden spreken.

m. vroeg aan j. wat hij daar mee bedoelde.

dat we zo zacht zouden spreken

dat iedereen het nog kon verstaan.

dat leek op een scene uit 'der theatermacher' van thomas bernhard, die we ooit misschien voor het

laatst in januari 2011 hebben gespeeld en dat nog steeds op het repertoire staat.

m. refereerde aan een gesprek dat hij 's middags met v. had gehad, of eerder v. die met m. in gesprek was geraakt.

het ging over dat v. met zijn kompanen in de zaal van frascati ii de tekst van de te spelen voorstelling aan het doornemen was.

dat dat zo ontspannen was,

zo zonder druk was, zo zonder pretentie,

zo aangenaam was.

het bleek dat v. het ook met j.

daarover had gehad.

m. schetste j. dat hij van v. begreep

dat het eigenlijk jammer was

dat er dan 's avonds publiek was.

dat die ontspanning er dan niet was.

dat iedereen dan wat verwachtte.

j. begreep van v.

dat het misschien dan beter was om tegen het publiek te zeggen, dat ze niet hoefden te komen.

en er werd meer gezegd.

en toen begon j. met een gedicht. en nog een.

en m. volgde met een gedicht

dat leek gekozen te zijn naar aanleiding van het gedicht dat j. las,

maar dat kon helemaal niet,

want m. wist niet welk gedicht j. ging lezen.

hier was sprake van onverwachte similariteit.

daarmee begon een bijzondere republiekavond.

annette kouwenhoven

natalia ginzburg

uit: 'familielexicon' 1963

vertaling: jan ter haar 2023

voor mijn vader was een acteur, en dan nog een komische acteur, die bekken trok op het toneel om mensen aan het lachen te krijgen, vast en zeker 'een dubieuze figuur'. mijn moeder bracht hem niettemin in herinnering dat zijn broer cesare zijn leven had doorgebracht met acteurs, en met een actrice was getrouwd. niet al die mensen met wie zijn broer placht om te gaan, konden altijd 'dubieuze figuren' zijn, al kwamen ze verkleed het toneel op, of verfden ze hun haar en snor. 'en molière dan?' zei mijn moeder. 'was molière zelf ook geen acteur? je wilt toch niet beweren dat hij een dubieuze figuur was!' 'ach, molière!' zei mijn vader, die voor molière de hoogste achting had. 'molière is schitterend! die arme cesare had een liefde voor molière! maar je wilt molière toch niet op één lijn stellen met petrolini?' brulde hij toen, met een van die bulderende lachsalvo's, die petrolini bedolven onder de grootste minachting.

ginzburg

margijn bosch

alfred döblin

uit: 'fatale reis' uitgave: 1982

vertaling: tine ausma

i

op 16 mei 1940, een donderdag, maakte ik 's morgens een werk af waar ik maandenlang mee bezig was geweest. vanuit de kamer naast de mijne kon ik de radio horen. de omroeper berichtte dat de 'zak' aan het noordelijk front van het franse leger niet had kunnen worden gesloten. in het bericht werd geen gewag gemaakt van een doorbraak, van een scheuring van het front, maar wie oren had om te horen, beluisterde dat er wel in. mijn pen werd me uit de hand geslagen.

ik was niet onvoorbereid. al dagen voordien waren er vreemde figuren door onze woonplaats, st. germain bij parijs, getrokken. het prachtige park stond in volle bloei, de wegen waren vol dagjesmensen en wandelaars, de kinderen speelden op de pleinen. maar over de brede straten die door het park en de kleine stad liepen, rolden vreemde, enge wagens, geen tanks, geen kanonnen, maar auto's, curieus bepakt en vastgebonden, met bedden en matrassen erbovenop, met huisraad eraan bungelend. en binnenin, als haringen in een ton, hele gezinnen.

het waren vluchtelingen uit belgië en noord-frankrijk. zij brachten de schrik mee naar onze vredige contreien. tussen de auto's met

matrassen in reden trage boerenwagens getrokken door paarden en ossen. daarop lagen en zaten in het hooi de bejaarden en kleine kinderen, en voorop en achteraan marcheerden de sterke mannen en vrouwen met grote stappen. kennelijk waren hele dorpen zich aan het verplaatsen. veel mannen en vrouwen, boeren met rijlaarzen aan, duwden karren met hun kleine kinderen en hun werktuigen voor zich uit. en dat stopte allemaal voor het stationsplein en werd verzorgd.

ii

als ik nu, in amerika, aan de overkant van het grote water, aan de kust van de pacific, aan deze dag en de weken daarop terugdenk, aan vlucht en ronddolen, aan de eindeloze spanning, het gewacht er gedrang dat al gauw begon, komt me die periode van mijn leven onwezenlijk voor. ik kan me niet herinneren dat ik ooit in mijn leven zo weinig 'ik' ben geweest. ik was geen 'ik' bij mijn handelingen (meestal had je niets te handelen, je werd gedreven of bleef liggen) en ook was de manier waarop ik dacht en voelde niet de oude.

ik had het vage gevoel: hier is iets niet in orde, er is iets veranderd. misschien kom ik er nog eens toe dat uit te zoeken. en als ik in wat volgt de gebeurtenissen van de komende weken schilder, doe ik dat niet vanwege het bijzonder historische karakter ervan, maar om het opvallende, eigenaardige, griezelige van die tijd vast te houden.

ik was er in die weken stellig van overtuigd heel belangrijke dingen mee te maken-tegen mijn wil in-en tot een inzicht te komen dat dieper ging dan normaal. tot dat inzicht wil ik weer doordringen. ik wil het vasthouden en in veiligheid brengen. daarom schrijf ik dit op. want het kan niet de bedoeling zijn dat zo'n buitengewoon gebeuren slechts als een lichtstraal langs me heen glijdt om me daarna weer in het duister en onbekende achter te laten.

notitie vooraf over betrekkingswaan

voor ik verder ga met mijn verslag, wil ik iets zeggen over een bepaald punt. dit verhaal, ik zei het aan het begin, is niet uitsluitend een verslag van min of meer belangrijke gebeurtenissen uit de zomer van 1940. ik zou deze voorvallen niet vertellen als ze niet een speciaal karakter hadden, een in zekere zin onheilspellend en aangrijpend karakter. hoe komt dat: wat zou er abnormaal zijn aan de dingen?

dat je elkaar misloopt in de oorlog? maar dat doe je al in vredestijd. en het is eigenlijk wonderbaarlijker dat je elkaar in de oorlog treft dan dat je elkaar misloopt. bedenk alleen maar eens dat de p.t.t. niet functioneert, de treinen niet rijden, en zo ja, dan zonder dienstregeling. bovendien heeft iedereen nu een andere woonplaats.

dus hoe moet je elkaar dan treffen. hoeveel moet er samenvallen om dat wonder mogelijk te

maken, dat twee mensen elkaar in de oorlog tref-
fen, die zich vanuit ver uiteenliggende punten
van frankrijk naar elkaar toe begeven. naar elkaar
toe, is al te veel gezegd. ze lopen eigenlijk op
goed geluk, uitsluitend op grond van een ver-
moeden. natuurlijk lopen ze langs elkaar heen.

de schrijver-ik wil over mezelf als over een
ander spreken-schijnt erover te struikelen dat te-
genover zijn kamp langs de rijweg een aanplak-
biljet hangt: '16 mei. circus zonder bluf'. en 16
mei was precies de dag waarop hem de eerste
jobstijding bereikte en hij de pen om te schrijven
neerlegde. welnu, hij moet niet vallen over dat
aanplakbiljet. het is best mogelijk dat er nog an-
dere aanplakbiljetten hebben gehangen, en dat
hij, omdat hij zich onophoudelijk met zijn mal-
heur bezighield, juist dit uitzocht dat 'precies de
spijker op de kop' leek te slaan.

misschien had er daarnaast nog een van
een stomerij gehangen, of een dat de opening
van een nieuwe slagerij aankondigde. de slagerij
had hij dan ook symbolisch uitgelegd, als verwij-
zing naar de oorlog. zelfs de wasserij had hij wel
ergens op betrokken. waarom zou er per slot op
de schutting geen aanplakbiljet van 16 mei han-
gen? het circus zal er heus wel echt zijn geweest.
of gelooft de schrijver dat het aanplakbiljet met
het oog op hem hier is opgehangen en blijven
hangen, vooruitlopend op zijn aankomst en ten
einde op suggestieve wijze aan zijn 16de mei te
refereren, als hij dan, de schrijver, hier op zekere

dag zal komen opdagen, en zich zal begraven in
het kamp? wat een idiote, bespottelijke gedachte.
wie moet er na die 16de mei planmatig hebben
verhindert dat het biljet eraf gescheurd of door
de regen losgeweekt werd, opdat-het er eind juni
zou hangen om een veelzeggende en diepe in-
druk op de schrijver te maken? wie moet dat alle-
maal gearrangeerd en vooruitgezien hebben?

en trouwens: wat levert deze hele wijdlo-
pige procedure de schrijver op? hij graaft zich in
in het kamp en is geïrriteerd. dat zou hij waar-
schijnlijk ook zonder aanplakbiljet zijn geweest.
en je kunt tenslotte na zoveel vergeefse inspan-
ningen niet in een goed humeur blijven. de
schrijver lijkt kwaad op de hele wereld te worden,
en zijn kamp ziet eruit als een pruilhoekje.

er doen zich op deze reis veel irritante din-
gen voor. maar reizen is nooit een puur genoe-
gen. slechte verbindingen, het missen van trei-
nen, vormen een onlosmakelijk onderdeel van
reizen. maar de schrijver die dat vergeet, voelt
zich door de hele wereld verlaten, overdrijft en
zoekt oorzaken in de verkeerde richting. je maakt
dat mee op alle mogelijke treinstations waar plot-
seling het geduld van een medepassagier uitge-
put raakt, en hij tegen de volledig onschuldige
stationschef uitvaart, die de trein niet laat aankom-
men. na wat beledigingen over en weer keert de
rust weer terug.

hier, in 1940, in de oorlog, valt het onver-
mijdelijke spoorwegnoodlot de schrijver in de

schoot, en hij zou zichzelf niet zijn als hij er geen theorie van zou maken, in zijn kniezerigheid gewoonweg een demonenleer. hij kent feitelijk aan alle dingen die hem overkomen -pardon, selectief, alleen de slechte-een diepere betekenis toe. hij dicht er een opzet aan toe-met betrekking tot hemzelf, de schrijver. het grenst aan de betrekingswaan van de paranoia.

hoe moet ik me te weer stellen? wat bedoel ik? ik kan werkelijk niet zonder gek te worden verklaard, beweren dat de commissaris van politie met opzet een uur eerder uit mende is vertrokken ten einde mij voorbij te rijden op de weg, en mij nadien op de prefectuur over de listigheid van het object versted te doen staan. de chauffeur die me van le puy hiernaartoe brengt belazert me. tegenvraag: waarom zou hij me niet belazeren? de man maakt gebruik van mijn noodsituatie. uiteindelijk is het niet elke dag oorlog.

ik geef alles toe. het is allemaal juist en natuurlijk. alleen vraag ik mij niet kwalijk te nemen dat de bijzondere omstandigheden iemand zeker dergelijke, zo men wil, gekke gedachten op kunnen dringen.

men moet toegeven, het waren werkelijk veel toevalligheden voor één mens. en als ik het geheel als novelle zou voordragen, met maar de helft van het aantal toevalligheden, dan zou men mijn voortbrengsel als ongeloofwaardig van de hand wijzen.[ik kon me niet aan de indruk

onttrekken: ik word als oud vuil behandeld, er wordt een loopje met me genomen.

oorlog, terugtocht, desorganisatie, alles goed en wel. maar per slot kwam dat allemaal 'niet alleen' op mij neer, maar 'ook' op mij. en ik kan me er ook wel over uitlaten. ja, ik zou in alle bescheidenheid behalve de dingen die door iedereen als ingrijpend worden aanvaard, dus de oorlog, de desorganisatie, de terugtocht, een nieuwe factor willen introduceren en vraag er plaats voor in te ruimen. die factor ben ik. als ik dan al niet met de treinen kan rijden, wil ik in elk geval hier niet de aansluiting missen.

ik moet me in de algemene chaos bij de spoorwegen en het gebrek aan benzine onder de voet laten lopen en erin berusten. neen, zo eenvoudig laat ik me niet afschepen, zo soeverein en geweldig is de chaos bij de spoorwegen en de oorlog nu ook weer niet.

er hoort bij de wereld, bij de geweldige spoorwegen die met hun dikke locomotieven niet rijden, en bij de heerlijke veewagons, nog altijd iemand die het ondervindt en ondergaat (want een genoeg is het niet), een ik, een bewustzijn, en dat laat zijn aanwezigheid in bepaalde stadia, op bepaalde momenten merken.

er is wel degelijk iets van te merken als het ik in de gestalte van een persoon in de wagon zit en constateert dat het niet rijdt. dan komt het tot een gevoelsuitbarsting, en blijft er niet veel meer over van de grootsheid van de treinen.

maar het manifesteert zich nog sterker als het leven zich uit alle treinen en stations terugtrekt, deze monumentale grootsheid aan zichzelf overlaat en zich afvraagt in hoeverre hun bestaan hem heeft geholpen en in hoeverre dat hun aangaat.

en als die iemand, de ik, de persoon, zich dan nog verder terugtrekt, ontdekt hij plotseling dat hij zich in het gezelschap van zeer ernstige, oude, ja oeroude mannen bevindt, gedeeltelijk met pruiken, uit alle eeuwen, mannen die er helemaal niet gek uitzien en zich als filosofen en wijzen kenbaar maken. zij geloven: het is inderdaad zo. deze zichtbare wereld is verwend en doet al een hele tijd net alsof ze heel zelfstandig is.

maar je moet je daar niet door van de wijs laten brengen en je er niet door laten misleiden. je zou er ook de wereld zelf geen dienst mee bewijzen. want die kan het helemaal niet in d'r een-tje uithouden, net zomin als een trein het zonder passagiers uithoudt. de wereld en het ik horen bij elkaar, hoe ze het ook wenden of keren en hoe zeer ze elkaar ook op de kop geven en in de haren zitten. de wereld kan niet los en gescheiden van het ik bestaan.

ze manifesteert zich immers alleen maar onder de trouwe hoede van een ik, een persoon. van een absolute en uitsluitend 'objectieve' wereld is nergens wat te merken. je kan er zeker van zijn: de wereld is ook onze wereld.

deze geleerde bemoedigende woorden betekenen uiteraard een aangenaam steuntje voor mijn positie. maar ik kan alleen niet goed inzien dat de oude wijzen die mij zo welwillend bijstaan, het werkelijk serieus menen met hun inzichten. ze treden me niet actief genoeg op tegen de elke dag opnieuw aangetoonde hoogmoed van de locomotieven, oorlogen en veewagons, tegen de krankzinnigheid van een 'objectieve' en van ons onafhankelijke wereld.

ze maken hun gedachten niet af, ze laten ze niet vruchtbaar worden. ze laten niet zien hoe ver, hoe krachtig en diep het ik met zijn wortels in deze wereld vastzit-hoe deze wereld daardoor tot in haar substantie, tot in de aard en het karakter van haar manifestaties van het ik afhankelijk en doordrongen wordt.

laat schrandere natuurkundigen en natuuronderzoekers maar aantonen, hoe zeer ik 'natuur' ben, fysiologie, vlees, materie, een armetierige, en snel verwelkende grashalm (ook dat moet je niet zo botweg zeggen, ook dat moet beleefd en begrepen worden). we willen ons voor ogen houden, dat met en zonder hulp van de oude wijzen het ik diep en nog dieper in de wereld geworteld is.

meer dan wordt vermoed, zijn de voorvallen van de wereld, van de natuur en geschiedenis, onze voorvallen. ze zijn, meer dan wordt vermoed, persoonlijk.

de dingen worden 'causaal' vertaald, en is er trots op te constateren dat in de natuur een 'onverbiddelijke noodzaak' heerst, waar alles uit het andere voortvloeit, het ene het andere bepaalt, en dat er wat dat betreft verder geen vragen zijn. doeleinden, doelstellingen, bedoelingen, gevoelens, gedachten zijn van het toneel verbannen en moeten als onreine dieren onder de lage volkeren wegkruipen.

ik denk: de paranoïde mens lijdt aan betrekingswaan-de normale aan de waan van de onbetrokkenheid.

dagen van rouw

het overkwam mij in deze zomer van 1940 dat ik, evenals robinson op het strand van een ver eiland in de wereldzee, in het binnenland van frankrijk schipbreuk leed. ik ben in mende. in het vluchtelingenkamp. de oude vrouw zit weer in het middengedeelte van de barak, boos, alleen op de bank. bij de deur zijn een paar andere vrouwen aan het breien en kletsen.

twee kleine jongetjes trekken hun piepende wagentjes over de planken van de barak met een ontzettend kabaal heen en weer, onvermoeibaar.

ik zit, met kromme rug en mijn hoofd voorover, om het niet te stoten tegen het bovenbed, in mijn kooi op het bed. ik ben in een sombere staat van verwarring.

döblin

alied blom

rob oudkerk

uit 'virrie's kinderen' 2024

frank diamand, kleinzoon van bram asscher:

'weet je hoe ik bevrijd ben?

in begin april 1945 zijn er drie treinen ieder met tweeënhalft duizend ruiljoden, joden, die mogelijk tegen duitse krijgsgevangenen geruild konden worden, richting theresienstadt gestuurd.

een ervan bereikte theresienstadt, een is door de russen bevrijd bij tröbitz, en een, de mijne, door de amerikanen, bij farsleben, boven maagdenburg. de laatste opdracht van onze wachters was ons met mitrailleurs zestien kilometer verderop in

de elbe te mitrilleren. die treinen hebben meer stilgestaan dan dat ze reden, omdat de fronten steeds dichterbij kwamen, de russen aan de ene kant, de andere geallieerden aan de andere kant.

diamand

'aan die trein heb ik ook hele duidelijke herinneringen. er waren beestenwagens en gewone treinwagens, wij hadden een gewone. als de trein dichtbij een dorp stilstond, gingen mensen foerageren - stelen of te bedelen. zo ook op 13 april '45. toen gingen mijn oom en tante, chelly en een nicht lissauer, naar het dichtstbijzijnde dorp, het lintdorp farsleben.

dat bedelen leverde niks op. ze stonden daar te overleggen, middle class joodse skeletten, over

hoe ze het stelen moesten aanpakken, en zagen in de verte mensen juichen. een juichen dat bevroor in een hands up. een jeepje en twee kleine rupstankjes reden het dorp binnen. en ze bleven staan en janken midden op de weg, en de tankjes moesten remmen, dat heb ik van horen zeggen, ik was daar niet bij, maar ik weet wel dat die amerikanen nog geen kamp hadden gezien, nog geen joodse gevangenen hadden gezien.

'ik heb de liaisonofficier van dat deel van het leger dat ons bevrijd heeft negen jaar geleden geïnterviewd, dat heb ik op film, en hij zei dat ze niet wisten wat ze zagen. ik heb foto's daarvan en ik herinner me die situatie ook. links en rechts van de spoorlijn was een greppel en rechts berkenbomen. ik herinner me een man die door de greppel holde en riep: 'de witte vlag, de witte vlag!' en ik vroeg mijn vader: 'wat is de witte vlag?' en hij wilde geen antwoord geven, want hij wist niet of het echt over was. het was april en kleine blaadjes van die berkenbomen gaven schaduwtsjes over het gezicht van die man die met die witte vlag daar langs door die greppel holde. het was helemaal niet zo'n vreselijk goed interview, maar wat voor mij een van de belangrijkste dingen was, was dat hij bevestigde dat er berkenbomen waren, dat mijn herinnering dus klopte.

'ook een andere herinnering bracht hij terug. als liaisonofficier had hij de taak te proberen aan vrachtwagens te komen om ons van farsleben

naar ietsje verderop te brengen iets verder van het front af, want we zaten te dichtbij, het was gevaarlijk. die herinnering kwam als schok bij me terug, in de open vrachtwagen zitten, in hillersleben werden we ingekwartierd in het huis van de burgemeester. ik heb prachtige herinneringen aan mijn grootvader, mijn vader en mijn twee ooms die naar de kelder gingen en joelend bovenkwamen met wijnflessen uit de kelder van de burgemeester.

oudkerk

miranda prein

jan joris lamers

paul auster:

uit een interview met michael wood 2003

het gesprek begon afgelopen herfst met een live-interview in het unterberg poetry center aan de 92nd street in new york city. het werd deze zomer op een middag gehouden in het huis van auster in brooklyn, waar hij woont met zijn vrouw, de schrijver siri hustvedt. als vriendelijke gastheer verontschuldigde hij zich voor de arbeiders die de centrale airconditioning aan het installeren waren in hun negentiende-eeuwse brownstone, en gaf vervolgens een korte rondleiding: de woonkamer is versierd met schilderijen van zijn vrienden sam messer en david reed. in hun voorhal hangt een verzameling familiefoto's. aan de muren van zijn kantoor op de begane grond staan boekenplanken. en natuurlijk op zijn bureau de beroemde typemachine.

wood:

laten we het eerst hebben over de manier waarop je werkt. over hoe je schrijft.

auster:

ik heb altijd met de hand geschreven. meestal met een vulpen, maar soms ook met een potlood – vooral voor correcties. als ik rechtstreeks op een typemachine of een computer zou kunnen schrijven, zou ik het doen. maar toetsenborden hebben me altijd geïntimideerd. ik heb nooit helder kunnen denken met mijn vingers in die positie. een pen is een veel primitiever instrument. je voelt dat de woorden uit je lichaam komen en dan graaf je de woorden in de pagina. schrijven heeft

voor mij altijd dat tastbare aspect gehad. het is een fysieke ervaring.

wood:
en je schrijft in notitieboekjes, niet op losse vellen.

auster:
ja, altijd in notitieboekjes. en ik heb een bijzondere fetisj voor notitieboekjes met quadrillelijnen: die kleine vierkantjes.

sam messerwood

wood:
maar hoe zit het met de beroemde olympia-typemachine? we weten heel wat over die machine; vorig jaar publiceerde je samen met de schilder sam messer een prachtig boek. 'the story of my typewriter'

auster:

ik heb die typemachine al sinds 1974, nu meer dan de helft van mijn leven. ik heb hem tweedehands gekocht van een studievriend en op dit moment moet hij ongeveer veertig jaar oud zijn. het is een overblijfsel uit een ander tijdperk, maar hij is nog steeds in goede staat. hij hapert nooit. het enige wat ik hoeft te doen is af en toe de linten vervangen. ik leef met de angst dat er een dag zal komen waarop er geen linten meer te koop zijn – en dat ik digitaal zal moeten gaan en me bij de eenentwintigste eeuw zal moeten aansluiten.

wood:

een geweldig paul auster-verhaal. de dag waarop je op pad gaat om dat laatste lint te kopen.

auster:

ik heb wat voorbereidingen getroffen. ik heb een voorraadje aangelegd. ik denk dat ik er al een stuk of 70 heb. ik zal waarschijnlijk tot m'n einde bij deze typemachine blijven, ook al ben ik soms erg in de verleiding geweest om hem op te geven. het is omslachtig en onhandig, maar het beschermt mij ook tegen luiheid.

wood:

hoezo tegen luiheid?

auster:

omdat de typemachine me dwingt om helemaal opnieuw te beginnen als ik klaar ben. met een computer breng je je wijzigingen aan op het scherm en vervolgens druk je een gecorrigeerde kopie af. met een typemachine kun je geen

schoon manuscript krijgen, tenzij je helemaal opnieuw begint. het is een ongelooflijk moeizaam proces. je hebt je boek uit en dan moet je een aantal weken bezig zijn met het puur mechanische werk van het transcriberen van wat je al geschreven hebt. het is slecht voor je nek, slecht voor je rug, en zelfs als je twintig of dertig pagina's per dag kunt typen, stapelen de voltooide pagina's zich tergend langzaam op. dat is het moment waarop ik altijd zou willen dat ik op een computer was overgestapt, en toch ontdek ik elke keer terwijl ik mezelf door deze laatste fase van een boek heen duw hoe essentieel dit is. door te typen kan ik het boek op een nieuwe manier ervaren, in de stroom van het verhaal duiken en voelen hoe het als geheel functioneert. ik noem het 'lezen met mijn vingers', en het is verbazingwekkend hoeveel fouten je vingers zullen ontdekken die je ogen nooit hebben opgemerkt. herhalingen, lastige constructies, schokkerige ritmes. het mislukt nooit. ik denk dat ik klaar ben met het boek en dan begin ik het uit te typen en beseft ik dat er nog veel werk aan de winkel is.

wood:

er staat een zin in 'the invention of solitude' die ik altijd leuk heb gevonden: 'de anekdote als vorm van kennis.' dit is een heel belangrijk idee, denk ik. kennis hoeft niet te komen in de vorm van verklaringen, beweringen, bewijzen of uitleg. het kan komen in de vorm van verhalen.

auster:

dat vind ik ook. ik beschouw verhalen als een soort ars poetica – maar dan zonder theorie, zonder enige filosofische bagage. er zijn zoveel vreemde dingen gebeurd in mijn leven, zoveel onverwachte en onwaarschijnlijke gebeurtenissen, dat ik er niet meer zeker van ben dat ik weet wat de realiteit is. het enige wat ik kan doen is praten over de werking van de werkelijkheid, bewijsmateriaal verzamelen over wat er in de wereld gebeurt en proberen dat zo getrouw mogelijk vast te leggen. die aanpak heb ik in mijn romans gebruikt. het is niet zozeer een methode als wel een daad van geloof: de dingen presenteren zoals ze werkelijk gebeuren, niet zoals ze zouden moeten gebeuren of zoals we zouden willen dat ze gebeuren. romans zijn natuurlijk ficties en vertellen daarom leugens (in de meest strikte zin van het woord), maar door die leugens probeert elke romanschrijver de waarheid over de wereld te vertellen. alles bij elkaar vormen de kleine verhalen in 'the red notebook' een soort 'position paper' over hoe ik de wereld zie. de naakte waarheid over de onvoorspelbaarheid van ervaringen. er zit geen greintje fantasie in. dat kan niet. je sluit een pact met jezelf om de waarheid te vertellen en je snijdt liever je rechterarm af dan die belofte te verbreken.

wood:

het krachtigste verhaal in dat boek is het verhaal over de bliksem. je was veertien jaar toen het gebeurde. jij en een groep jongens gingen

wandelen in het bos en plotseling kwamen jullie terecht in een verschrikkelijke elektrische storm. de jongen naast je werd door de bliksem getroffen en was dood. als we het hebben over hoe jij de wereld en het schrijven ziet, is dat zeker een fundamenteel moment geweest.

auster:

dat incident heeft mijn leven veranderd, daar bestaat geen twijfel over. het ene moment leefde de jongen en het volgende moment was hij dood. ik was slechts enkele centimeters van hem verwijderd. het was mijn eerste ervaring met 'willekeurige' dood, met de verbijsterende instabiliteit van dingen. je denkt dat je op vaste grond staat en even later gaat de grond onder je voeten open en verdwijnt je.

wood:

vertel me eens over het national story project dat je met de national public radio hebt gedaan. ze vonden je stem zo leuk en ze wilden een manier vinden om je in de ether te krijgen?

auster:

dat heeft vast te maken met alle sigaren die ik door de jaren heen heb gerookt. dat raspende gerommel in de keel, de verstopte bronchiën, de verminderde longkracht. ik heb de resultaten op band gehoord. ik klink als een stuk schuurpapier dat over een droog stuk hout schuurt.

wood:

het was uw vrouw, siri hustvedt, die opperde dat de luisteraars hun eigen verhalen zouden

insturen, die u dan zou selecteren en op de radio zou voorlezen. waargebeurde verhalen over hun eigen leven.

auster:

ik vond het een briljant idee. npr heeft miljoenen luisteraars door het hele land. als er voldoende bijdragen binnenkwamen, had ik het gevoel dat we een klein museum over de Amerikaanse realiteit zouden kunnen vormen. mensen waren vrij om te schrijven over wat ze maar wilden. grote dingen en kleine dingen, komische dingen en tragische dingen. de enige regels waren dat de stukken kort moesten zijn – niet meer dan twee of drie pagina's – en dat ze waar moesten zijn.

wood:

maar waarom zou je zo'n enorme taak op je nemen? in een jaar tijd las je ruim vierduizend verhalen.

auster:

ik denk dat ik een aantal motieven had. het belangrijkste motief was nieuwsgierigheid. ik wilde weten of andere mensen dezelfde soort ervaringen hadden meegemaakt als ik. was ik één of andere freak of was de werkelijkheid werkelijk zo vreemd en onbegrijpelijk als ik dacht? met zo'n groot reservoir aan mogelijkheden waaruit kan worden geput, zou het project de afmetingen kunnen aannemen van een echt filosofisch experiment.

wood:

en wat waren de resultaten?

auster:

ik ben blij om te kunnen melden dat ik niet de enige ben. het is een gekkenhuis daarbuiten.

wood:

wat waren enkele van de andere motieven?

auster:

het grootste deel van mijn volwassen leven heb ik alleen in een kamer gezeten en boeken geschreven. ik ben daar volkomen gelukkig, maar toen ik halverwege de jaren negentig met filmwerk in aanraking kwam, herontdekte ik de geneugten van het samenwerken met andere mensen.

in 1999 waren mijn filmavonturen echter vrijwel ten einde en zat ik weer in mijn hol en schreef romans en zag weer wekenlang niemand. ik denk dat siri daarom ook haar suggestie deed. niet alleen omdat het een goed idee was.

wood:

heeft het niet te veel tijd gekost?

auster:

niet genoeg om mijn andere werk te hinderen. de verhalen kwamen langzaam en gestaag binnen en zolang ik de inzendingen bijhield, viel het mee. het voorbereiden van de uitzendingen duurde doorgaans een dag of twee, maar dat was maar één keer per maand.

wood:

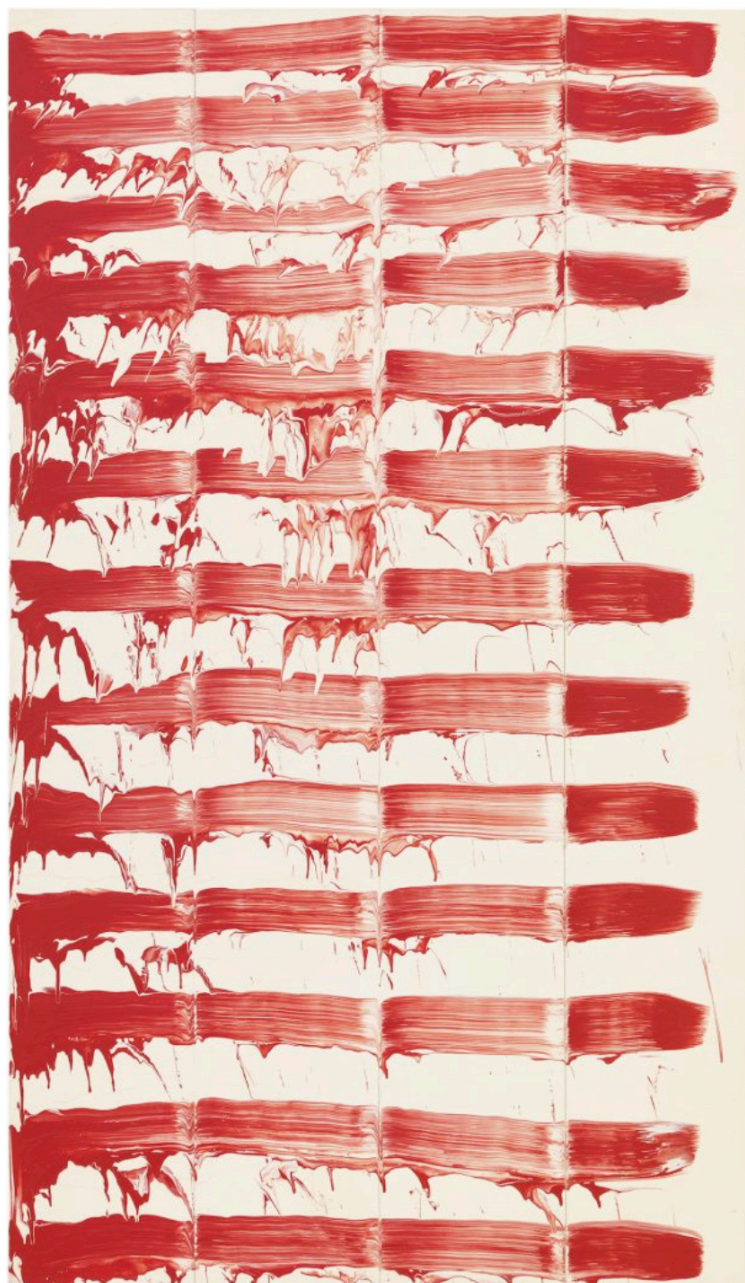
had u het gevoel dat u een openbare dienst verrichtte?

auster:

tot op zekere hoogte denk ik dat ik dat wel deed. het was een kans om deel te nemen aan een guerrillaoorlog tegen het monster.

wood:

het monster?

david reed

auster:

het 'entertainment-industriële complex', zoals kunstcriticus robert hughes het ooit uitdrukte.

de media presenteren ons weinig anders dan beroemdheden, roddels en schandalen, en de manier waarop we onszelf op televisie en in films afbeelden is zo vervormd en vernederend geworden dat het echte leven is vergeten.

wat ons wordt getoond zijn gewelddadige shocks en domme escapistische fantasieën, en de drijvende kracht achter dit alles is geld. mensen worden als idioten behandeld. het zijn geen menselijke wezens meer, het zijn consumenten, sukkel die gemanipuleerd moeten worden om dingen te willen die ze niet nodig hebben. noem het de triomf van het kapitalisme. noem het de vrijemarkteconomie. wat het ook is, er is heel weinig ruimte voor representaties van het werkelijke Amerikaanse leven.

wood:
en jij dacht dat het national story project dat allemaal zou kunnen veranderen?

auster:
nee natuurlijk niet. maar ik heb in ieder geval geprobeerd een kleine deuk in het systeem te maken. door zogenaamde gewone mensen de kans te geven hun verhalen met een publiek te delen, wilde ik bewijzen dat er niet zoiets bestaat als een gewoon mens. we hebben allemaal een intens innerlijk leven, we branden allemaal van woeste passies, we hebben allemaal een of andere gedenkwaardige ervaring meegemaakt.

wood:
een van de meest gedurfde kenmerken van je eerste roman, 'city of glass', is het feit dat je jezelf als personage in het verhaal gebruikt.

wood:
hoe zit het met de romans ná deze trilogie? zijn er nog andere autobiografische geheimen die u met ons wilt delen?

auster:
een paar kleine elementen in leviathan, en een grappig stukje in 'timboektoe': het verhaal over de typende hond.

ik ging op mijn zeventiende naar italië om mijn tante, de zus van mijn moeder, te bezoeken. ze woonde daar al meer dan tien jaar en één van haar vrienden was de dochter van thomas mann, elisabeth mann borgese, een wetenschapper die betrokken was bij de studie van dieren. op een dag werden we bij haar thuis uitgenodigd voor de lunch en maakte ik kennis met haar hond ollie, een grote engelse setter die had geleerd hoe hij zijn naam met zijn snuit moest typen op een speciaal ontworpen typemachine.

ik zag het met mijn eigen ogen. het was een van de meest belachelijke en buitengewone dingen die ik ooit heb gezien.

wood:
je hebt moon palace niet genoemd, dat meer als een autobiografie leest dan al je andere romans. fogg is precies jouw leeftijd en hij gaat precies op dezelfde tijd naar columbia als jij.

auster:

ja, ik weet dat het boek heel persoonlijk klinkt, maar bijna niets erin komt uit mijn eigen leven. ik kan maar twee belangrijke details bedenken. de eerste heeft te maken met mijn vader en ik beschouw het als een soort postume wraak, een manier om namens hem een oude rekening te vereffenen.

het blijkt dat toen mijn vader in 1929 afstudeerde van de middelbare school, hij door edison werd ingehuurd om als assistent te werken in het laboratorium in menlo park. mijn vader was zeer begaafd op het gebied van elektronica. twee weken na zijn aantreden ontdekte edison dat hij joods was en ontsloeg hem. de man vond niet alleen de elektrische stoel uit, maar was ook een beruchte antisemiet. ik wilde hem ter wille van mijn vader terugpakken, om de rekening te vereffenen.

wood:

en wat is het andere detail?

auster:

de nacht waarop effing geld uitdeelt aan vreemden op straat. die scène komt rechtstreeks voort uit iets dat mij in 1969 overkwam: mijn ontmoeting met h.l. humes, beter bekend als doc humes, een van de oprichters van the paris review. het was zo'n wilde onderneming, ik denk niet dat ik het zelf had kunnen bedenken.

wood:

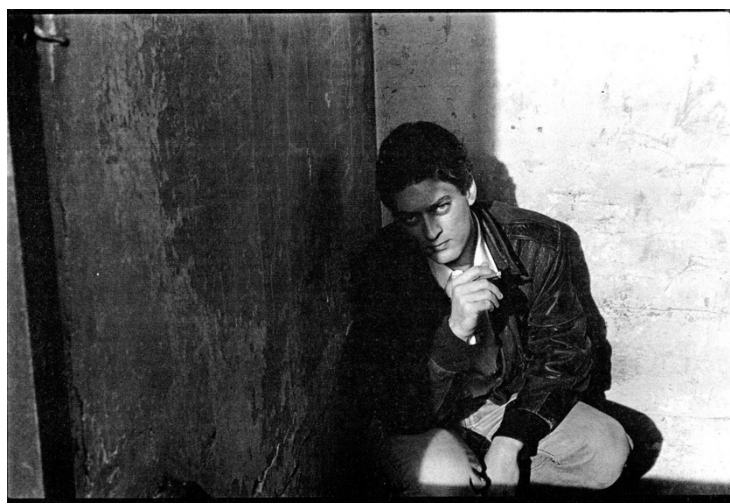
je hebt een aantal gedenkwaardige pagina's over doc humes geschreven in hand to mouth, nog

één van je autobiografische stukken. het boek gaat vooral over je strijd als jongeman om jezelf overeind te houden en draagt de merkwaardige ondertitel a chronicle of early failure. wat heeft je ertoe aangezet om dat onderwerp te gaan volgen?

auster:

ik heb altijd al iets over geld willen schrijven. niet echt over financiën of over business, maar de ervaring van niet genoeg geld hebben, van arm zijn. ik had jarenlang over het project nagedacht en mijn werktitel was altijd 'essay on want'. zeer lockeaans, zeer achttiende-eeuws, zeer droog. ik was van plan een serieus, filosofisch werk te schrijven, maar toen ik eindelijk ging zitten om te beginnen, veranderde alles. het boek werd het verhaal van mijn eigen problematische omgang met geld en ondanks het nogal sombere onderwerp was de geest van het schrijven grotendeels komisch. toch ging het boek niet alleen over mijzelf. ik zag het als een kans om te schrijven over enkele van de kleurrijke personages die ik had ontmoet toen ik jong was, om deze mensen hun recht te geven. ik had er nooit enige interesse in gehad om op een kantoor te werken of een vaste baan te hebben. ik vond het idee buitengewoon onsmakelijk. ik neigde naar meer bescheiden soorten werk, en dat gaf me de kans om tijd door te brengen met mensen die niet waren zoals ik. mensen die niet naar de universiteit waren gegaan; mensen die nog niet veel boeken hadden

gelezen. in dit land hebben we de neiging de intelligentie van de arbeidersklasse te onderschatten. op basis van mijn eigen ervaring vond ik dat de meeste van hen net zo slim waren als de mensen die de wereld besturen. ze zijn gewoon niet zo ambitieus, dat is alles. maar hun praatjes zijn veel grappiger. overal waar ik kwam, moest ik moeite doen om ze bij te houden.

auster

wood:

the book of illusions vertelt een zeer complex verhaal, maar in de kern zou ik zeggen dat het een verkenning van verdriet is. hoe gaan we verder met leven na een catastrofaal verlies? hoe kunnen we onszelf weer tot leven wekken na de dood van iemand van wie we houden? vanuit een heel ander perspectief was dat ook de centrale zorg van timboektoe, nietwaar? of laat ik de vraag anders stellen: denk je dat je één van deze boeken tien of vijftien jaar geleden had kunnen schrijven?

auster:

ik betwijfel het. ik ben nu ver in de vijftig en de dingen veranderen naarmate je ouder wordt. de tijd begint weg te glippen, en eenvoudige rekenkunde vertelt je dat er meer jaren achter je liggen dan voor je – veel meer. je lichaam begint kapot te gaan, je krijgt pijntjes en kwalen die er voorheen niet waren, en beetje bij beetje beginnen de mensen van wie je houdt te sterven. op de leeftijd van vijftig worden de meesten van ons achtervolgd door geesten. ze leven in ons en we besteden evenveel tijd aan het praten met de doden als met de levenden. voor een jonger iemand is het moeilijk om dit te begrijpen. het is niet zo dat een twintigjarige niet weet dat hij gaat sterven, maar het is het verlies van anderen dat een ouder persoon zo diep raakt – en je kunt niet weten wat die opeenstapeling van verliezen met je gaat doen totdat je het zelf ervaart. het leven is zo kort, zo kwetsbaar, zo raadselachtig. van hoeveel mensen houden we eigenlijk in de loop van ons leven? slechts een paar, een klein aantal. als de meeste ervan verdwenen zijn, verandert de kaart van je innerlijke wereld. zoals mijn vriend george oppen ooit tegen mij zei over oud worden: het raarste wat een jong iemand ooit kan overkomen.

wood:

je citeert die zin in the invention of solitude.

auster:

het is de beste opmerking over ouderdom die ik ooit heb gehoord.

wood:

in leviathan schrijft uw verteller peter aaron: 'niemand kan zeggen waar een boek vandaan komt, en zeker niet de persoon die het schrijft. boeken worden geboren uit onwetendheid, en als ze blijven leven nadat ze zijn geschreven, is dat alleen in de mate dat ze niet kunnen worden begrepen.' hoe dicht ligt dat bij uw eigen geloof?

auster:

ik spreek zelden rechtstreeks via mijn personages. ze kunnen soms op mij lijken, of aspecten van mijn leven lenen, maar ik heb de neiging om ze te beschouwen als autonome wezens met hun eigen meningen en hun eigen manieren om zichzelf te uiten. maar in dit geval komt de mening van aaron overeen met de mijne. en in tegenstelling tot wat veel mensen willen geloven, verkeert de roman tegenwoordig in goede staat, net zo gezond en krachtig als ooit tevoren. het is een onuitputtelijke vorm, en wat de pessimisten ook zeggen, het zal nooit sterven.

wood:

hoe kan je dat zo zeker weten?

auster:

omdat een roman de enige plek ter wereld is waar twee vreemden elkaar kunnen ontmoeten op basis van absolute intimiteit. de lezer en de schrijver maken samen het boek. geen enkele andere kunst kan dat. geen enkele andere kunst kan de essentiële innerlijkheid van het menselijk leven weergeven.

jan joris lamers

tadeusz rozewicz

uit: 'gezichten' 1960/1965

vertaling thomas rasch

ik schreef

ik schreef

een ogenblik lang of een uur

een avond een nacht

ik werd kwaad

ik beefde of zat

zwijgend naast mijzelf

mijn ogen vol tranen

ik had al die tijd geschreven

tot ik plotseling merkte

geen pen in mijn hand

mijn poëzie

mijn poëzie

legt niets uit

heldert niets op

verloochent niets

omhelst geen totaliteit

vervult geen hoop

stelt geen nieuwe spelregels op

neemt geen deel aan welk spel dan ook

heeft een bepaalde plaats

die zij moet innemen

als ze niet esoterisch is

als ze niet origineel is

als ze geen verbazing wekt

dan hoort dat blijkbaar zo

zij gehoorzaamt aan haar eigen noodzaak

haar eigen mogelijkheden

en beperkingen

zij verliest van zichzelf

zij neemt niet waar voor een andere

en kan ook niet door een andere worden vervan-

gen

open voor iedereen

zonder geheimen

heeft zij vele taken

die zij nooit kan vervullen

rozewicz

matthias de koning

hanny michaelis)

uit: 'wegdraven naar een nieuw utopia' 1971

een lied voor mezelf

op de wijze van het menselijk bestaan.

vier en twintig uur ononderbroken

gelukkig te zijn geweest

is meer dan waar iemand.

in deze wereld recht op heeft

en velen ooit te beurt valt.

daarom, ga heen, steek je neus

in de wind of in de boeken,

wees welgemoed of hang je op

maar vermenigvuldig je niet.

michaelis

...zaten in een rommelige

kamer losjes te praten,

rookten, staarden door

het raam over een warwinkel

van haveloze daken heen,

citeerden carry van bruggen
die ergens gezegd heeft
dat mensen even ver
van elkaar afstaan als sterren,
keken om naar wat achter
hen lag, durfden niet
vooruit te kijken, gingen
glimlachend over tot
de orde van de dag

wim van der grijn

paul auster

verdwijningen 1994

vertaling: henk van der waal

i

vanuit de eenzaamheid begint hij opnieuw
alsof het de laatste keer was
dat hij zou ademen,
en daarom
ademt hij nu
voor de eerste keer
voorbij de greep
van het enkelvoudige.
hij leeft
en daarom is hij niets anders
dan wat verdrinkt
in het onpeilbaar gat van zijn oog.
en wat hij ziet
is alles wat hij niet is:
een stad

van de niet ontraadselde
gebeurtenis,
en daarom een taal van stenen,
aangezien hij weet dat zijn leven lang
een steen
de weg zal vrijmaken voor een andere steen
om een muur te bouwen
en dat al deze stenen
zullen bijdragen aan de monsterlijke optelsom
van feiten.

ii

het is een muur.
en de muur is de dood.
onleesbaar
gekrabbel van ontevredenheid in het beeld
en nabeeld van het leven
en de velen die,
hoewel nooit geboren,
hier zijn,
en degenen die zouden spreken
om zichzelf geboren te laten worden.
hij zal de taal leren van deze plaats
en hij zal leren zijn mond te houden-
want zijn heimwee geldt: een mens.

iii

de stilte horen
die volgt op het eigen woord.
gemurmel
van de geringste steen
gevormd naar het beeld
van aarde, en degenen

die zouden spreken
om niets te zijn
dan de stem die hen naar
de lucht toe spreekt.
en hij zal vertellen
van ieder ding dat hij ziet in deze ruimte,
en hij zal het vertellen aan de muur zelf
die voor hem groeit:
en ook daarvoor zal een stem zijn,
hoewel het de zijne niet zal zijn.
terwijl hij toch spreekt.
en omdat hij spreekt.

iv
daar zijn de velen-en ze zijn hier:
en bij iedere steen die hij tot hen rekent
sluit hij zichzelf uit,
alsof ook hij voor de eerste keer
met ademen zou kunnen beginnen
in de ruimte
die hem van zichzelf scheidt.
want de muur is een woord.
en er is geen woord
dat hij niet telt
als een steen in de muur.
daarom begint hij opnieuw,
en op ieder ogenblik
dat hij aanvangt te ademen
voelt hij
dat er nooit een andere tijd is geweest-
alsof hij zich voor de tijd
dat hij leefde, zou kunnen vinden

in ieder ding dat hij niet is.
wat hij ademt, is daarom
tijd, en hij weet nu dat
als hij leeft,
hij dat alleen doet in wat leeft
en door zal gaan te leven
zonder hem.

v
staand tegenover de muur-
vermoedt hij de monsterlijke
optelsom van feiten.

het is niets.
en het is alles wat hij is.
en als hij niets zou zijn,
laat hem dan beginnen
waar hij zichzelf vindt, en zoals ieder ander
de taal leren van deze plaats.
want ook hij leeft in de stilte
die komt voor het woord
van hemzelf.

vi
en van ieder ding dat hij heeft gezien
zal hij spreken-
de verblindende
opsomming van stenen,
zelfs op het moment van de dood-
alsof om geen andere reden
dan om te spreken.
daarom zegt hij ik,
en rekent zichzelf

tot alles wat hij uitsluit,
hetgeen niets is,
en omdat hij niets is,
kan hij spreken,
wat wil zeggen dat er geen uitweg is
uit het woord dat in het oog
is geboren. en of hij het nu wel
of niet zou zeggen,
er is geen uitweg.

vii

hij is alleen.
en vanaf het moment
dat hij begint te ademen,
is hij nergens. meervoudige dood, geboren in de
muil van het enkelvoudige,
en het woord dat een muur zou bouwen
van de binnenste steen
van het leven.
want ieder ding waarvan hij spreekt,
is hij niet-
en ondanks zichzelf
zegt hij ik,
alsof ook hij zou beginnen te leven
in al de anderen
die niet zijn.
want de stad is monsterlijk,
en haar bek verdraagt geen uitgang
die niet het eigen
woord verslindt.
daarom zijn er de velen,
en zijn al deze vele levens

gevormd tot de stenen
van een muur,
en wie begint met ademen
zal ontdekken dat hij alleen
hierheen kan.
daarom begint hij opnieuw,
alsof het de laatste keer was
dat hij zou ademen.
want er is geen tijd meer.
het einde van de tijd
begint.

jair standers
mo husseini 2024

i'm a palestinian-american creative with a
filmmaking background interested in the intersec-
tion of experience & technology. living in the pnw
of the usa
i am a palestinian american who is tired of stupid
people.
i wanted to share a (not exhaustive) list of 50 use-
ful and indisputable

facts on the palestinian / israeli conflict.

fact no. i

some jews are shitty and awful people.

fact no. ii

some muslims are shitty and awful people.

fact no. iii

some christians are shitty and awful people.

fact no. iv

some arabs are shitty and awful people.

fact no. v

some americans are shitty and awful people.

fact no. vi

some israelis are shitty and awful people.

fact no. vii

some palestinians are shitty and awful people.

fact no. viii

not all jews are israelis.

fact no. ix

not all israelis are jews.

fact no. x

not all jews are white.

fact no. xi

not all israelis are white.

fact no. xii

not all muslims are arabs.

fact no. xiii

not all arabs are muslim.

fact no. xiv

not all palestinians are muslim.

fact no. xv

not all arabs are palestinian.

fact no. xvi

not all palestinians are hamas.

fact no. xvii

texans are not arizonans.

fact no. xviii

germans are not dutch.

fact no. xix

palestinians are not jordanians.

fact no. xx

egyptians are not palestinians.

fact no. xxi

where you are born does not actually determine anything about you.

fact no. xxii

your passport is not your political beliefs.

fact no. xxiii

your government is not your morality.

fact no. xxiv

not all jews like the israeli government.

fact no. xxv

not all israelis like the israeli government.

fact no. xxvi

not all palestinians like the palestinian government.

fact no. xxvii

israeli governments have committed acts of terror and violence against the palestinian people.

fact no. xxviii

palestinian organizations have committed acts of terror and violence against the israeli people.

fact no. xxix

us leaders do things that i do not agree with (e.g., 2016–2020)

fact no. xxx

israeli leaders do things that israelis do not agree with.

fact no. xxxi

palestinian leaders do things that palestinians do not agree with.

fact no. xxxii

what happened to the israeli civilians on 10/7 is fucking awful, and hamas has earned every fucking thing that the israeli military throws at them.

fact no. xxxiii

what is happening in gaza to civilians is fucking awful, and not the smartest thing for israel to do, and some aspects of israeli military activity may be war crimes, and it doesn't have to be genocide for it to be tragic.

fact no. xxxiv

you can advocate for palestine without being a racist, antisemitic piece of shit.

fact no. xxxv

you can advocate for israel without being a racist, anti-arab piece of shit.

fact no. xxxvi

people like to have sex with each other, and they sometimes procreate with people outside their tribes.

fact no. xxxvii

no one in the levant is indigenous. every fucking empire in history has fucked their way through the levant. there is no pure indigeneity. and let's be honest: the entire planet has been colonized by hominids from the great rift valley.

fact no. xxxviii

palestinians and israelis share paternal bronze-age dna. yes, even ashkenazi jews.

fact no. xxxix

stop with the fucking history lessons about what the israelites did, or what the ottomans did, or what the british did, or whatever. it is fucking immaterial. there is a pile of dog shit in the living room. instead of arguing about whose dog took the bigger shit in the living room, maybe focus on how we clean up the dog shit, and maybe we keep the dogs outside.

fact no. xl

any people have a right to group together and self-identify as whatever-the-fuck-they-want-to-self-identify as. when they get large enough as a group, those people have the right to self-determination and self-respect and a state where they can control their own destinies.

fact no. xli

whether you like the idea or not, the israeli state exists. it will also continue to exist until the israeli people decide they don't want it to exist. your opinion on this matter (if you are not israeli) is fucking immaterial.

fact no. xlii

whether you like the idea or not, a palestinian state will exist at some point, and it will continue to exist until the palestinian people decide they don't want it to exist. your opinion on this matter (if you are not palestinian) is fucking immaterial.

fact no. xliii

you cannot bomb a people into true submission – the blitz did not ‘soften’ british morale.

fact no. xliv

you cannot fight a war and kill a people’s desire for safety, freedom, and self-determination. you can stifle it. you can try to ignore it, but one way or another, you will have to deal with it. this is as true for my israeli friends as it is for my palestinian ones.

fact no. xlv

the solution to the middle east conflict will not be found on threads, or tiktok, or in the streets of any city that isn’t within a 2-hour car ride from downtown jerusalem.

fact no. xlvi

if you want to be an ally to palestinians, please feel free to continue to advocate for peace, security, and self-determination, but do it without dehumanizing or stereotyping israelis and jews.

fact no. xlvii

if you want to be an ally to israelis, please feel free to continue to advocate for peace, security, and self-determination, but do it without dehumanizing or stereotyping palestinians and, muslims, and arabs.

fact no. xlviii

if you just want to advocate for peace, try to be a voice for reason, and don’t inflame or over-simplify an already chaotic, complicated, and deeply emotional issue. help people find common

ground and help bring the temperature down.

you can be moral and stand up for what you believe in without being an asshole.

fact no. xlix.

yes, an amazing one-state liberal democracy where palestinian boys & girls could fuck israeli boys & girls & make cute babies, & everybody spoke hebrew & arabic & we all agreed that hummus and falafel are delicious and palestinian and sufganiyot are delicious and israeli would be awesome.

but this wonderful future has about as much chance of happening in the near term as this 5'8" 53-year-old palestinian has being a starter for the golden state warriors. a two-state solution is the only workable one.

fact no. l

hummus is palestinian. i am immovable on this.

cees walburgh schmidt
overpeinzing

het ging ongeveer zo:

ik word soms moe

van het eindeloze geassocieer

dus ik heb het deze keer

bij drie stappen gelaten:

soms heb ik een lied in mijn hoofd

maar dat is niet altijd het lied

waar je op zit te wachten

bij dit lied dacht ik

wat is de tekst eigenlijk?
het lied is van normaal
en gaat over een leraar die geen orde
kon houden, en als hij dat dan toch
probeerde wist niemand wie hij bedoelde
want hij keek twee kanten op
hie kiek oe aan, hie kiek oe ook aan
zoiets
maar dan gaat de tekst ineens
verwijzen naar de cia, kgb en
bvd, die de boel blijkbaar
scherp in de gaten hielden
in de jaren tachtig
dat, die verwijzing naar
geheime diensten,
deed me denken aan
fred van der spek en
bart van der lek
internationale politiek kenners
commentatoren
bij ischa meijer
de één wilde vrij ondernemerschap
in het strafrecht
de ander zou kgb agent zijn
waarom spionage?
misschien dacht ik eraan
omdat het mooiste cadeau
wat ik ooit iemand gegeven heb
een achteruit zonnebril was
een zonnebril met aan de zijkanten
spiegeltjes

zij was er dolblij mee
wilde als kind spion worden
en dat vond ik dan weer uitzonderlijk
en bijzonder aantrekkelijk
dus, er zit toch een lijn in
in dat associëren

merel de groot

uit: 'de winkel' 2024

--

hans dagelet

uit: 'ik ben acteur, zei hij' 2024

met 3 bijrollen voor het commentaar

onze man

omdat hij een oude witte man was met een cv om
u tegen te zeggen, had hij allerm minst verwacht
van overheidswege subsidie te krijgen voor een
nieuw project. intrinsiek gesterkt door deze
toekenning begon onze man alsof hij schrijver
was als een bezetene te schrijven. voor de
allereerste keer schreef hij zijn eigen theatertekst,
een heuse monoloog. het werd een begin van iets
dat beschouwd moest worden als kroon op zijn
levenswerk, als zijn eigen requiem. hij schreef:
de acteur kwam op en posteerde zich centraal op
de toneelvloer, vlakbij het publiek op de eerste rij.
gedwee volgden drie doodgravers, onmiddellijk
te herkennen aan hun plechtstatige tred en hun
slecht gespeelde medeleven. drie doodgravers

met hun lange jassen versierd met pailletten en tressen van gouddraad over schouders en borst, zwarte handschoenen en hoge hoed. zij posteerden zich rug zaal, schuin voor de acteur, maar zodanig dat de acteur goed zichtbaar bleef. synchroon namen de drie hun hoge hoed af. tijdens de woorden van de acteur, deels gericht tot de drie heren, deels tot het publiek, reageerden de drie overwegend instemmend met beleefd gemompelde woordjes.

de acteur sprak:

voordat jullie de deksel op mijn kist schroeven en mij vervolgens dumpen op een wijze door mijn vriendin voorgesteld, moet ik hoognodig een paar dingetjes kwijt.

(de drie: 'oh, o já' etc)

dingetjes die ik niet wil meenemen naar de eeuwige jachtvelden. ik wens geen strijd meer. genoeg gestreden, genoeg getorst.

(de drie: 'o ja, juist ja, ja natuurlijk' etc)

daar komt ie dan. ten eerste dit: ik ben vreemd gegaan. (de drie keken elkaar aan) en niet slechts één keer. ik heb het mijn vriendin nooit verteld. en eerlijk gezegd durf ik dit nog steeds niet. vermoedens van haar kant smoorde ik in de kiem.

ik ben monogaam, riep ik stellig. natuurlijk vind ik het leuk om naar vrouwen te kijken, maar om iets te beginnen met andere vrouwen, nee, dat komt niet in me op. ik ga mijn relatie met jou toch niet op het spel zetten voor een paar druppels sperma, zei ik. ik ben totaal niet geïnteresseerd in andere vrouwen, schat.

hoe vaak ik niet vreemdgegaan ben. ik was een leugenaar.

(de drie: 'nou dat valt wel mee, of weet je dat wel heel zeker' etc)

ik heb gestolen. wat begon met een pakje roomboter, eindigde met duur spul. mijn kelder ligt vol gestolen goederen.

ik was een slechte vader. met het opvoeden van mijn dochter was ik ronduit laks. de opvoeding liet ik over aan mijn ex, die eveneens verzaakte. ik vertrok.

(de drie stemden hummend in.)

mijn dochter en ik, we hebben elkaar te laat teruggevonden. ik weet het, lief kind. zelfs toen ik je had gevonden was ik vaak afwezig. of kwam ik te laat. en dit: vanaf de eerste stappen richting puberteit tot op heden masturbeerde ik vrijwel elke dag.

(een van de drie keek even om naar het publiek,

de andere twee keken naar hem die omkeek)

als katholiek geloofde ik dat masturberen een zonde was. een doodzonde. intussen weet ik wel beter. masturberen is geen zonde. masturberen is gezond. dan dit: mijn moeder deed zich voor als iemand die ze niet was. ze speelde een spel. ze jokte, ze deed alsof. ik doorzag haar. haar schijnleven ging me steeds meer irriteren. irritatie sloeg over in haat. op een dag riep ik krijg de vliegende tering, jij kuthoer.

(een van de drie zei: 'oei')

de god van de katholieken hoorde me. en ja hoor, mijn moeder kreeg de vliegende tering, en niet zo'n beetje ook. mamma, ik heb spijt van wat ik heb geroepen. je bent al zestig jaar dood. maar toch wil ik sorry zeggen. sorry dat ik je zo lelijk bejegend heb. ik heb met je te doen. dat wil ik graag kwijt. ik hoop dat je me kunt horen. en dit: ik was lui. met masturberen gaf ik mijn lichaam niet dat wat het nodig had om tot op hoge leeftijd fit te blijven. met roken heb ik mijn aftakeling versneld. tot mijn zestigste rookte ik als een ketter. mijn lichaam vertelde me steeds dat het 't liefst wilde rekken, strekken, tillen, springen, klimmen, rennen, hangen, vallen en opstaan. maar ik was lui. passief. ik bleef roken. mijn vriendin zei stop toch, man. hardnekkig vroeg ze me keer op keer en? hoe is het met je rook

gewoonte? heb je vandaag nog gerookt? met uitgestreken smoelwerk zei ik dat ik al veertien dagen geen sigaret had aangeraakt. mijn vriendin had mijn leugenachtige toontje heus wel door.

(de drie lachten besmuikt)

ik stopte met roken. maar te laat. het kwaad is al geschied, zei de dokter. nu loop ik rond met piepende longen. ik hijg mezelf de trap op.

(de drie: 'ja, jaja, tis me wat...')

o ja, en dit: toen ik op de lagere school zat heb ik mijn buurmeisje opgesloten in onze schuur.

(een van de drie: 'mm?')

waarom ik dat deed weet ik niet. het was erg. ze moest heel hard huilen. hou maar op. ik heb nog lang niet alles verteld. op dit moment heb ik geen actieve herinnering meer aan welk vergrijp dan ook.

(de drie: 'laat ook maar, is echt wel genoeg zo, we snappen wat je wil zeggen, zand er over.....')

wie was dat, wie van jullie zei tegen me: rest in peace, rip ? jij sloot mijn ogen toch, nietwaar? en jij was het toch die een opgerolde handdoek onder mijn kin propte omdat ik met mijn mond

wijdopen lag. wat geen gezicht was. jij wilde mijn lippen laten dichtnaaien, dat was de usance zei jij. mijn vriendin stak daar een stokje voor. die wilde dat niet. wie van jullie zei rip ? rest in peace?

(een van de drie: 'dat was ik.')

ja, jij. jij vond dat we het over de dood moesten hebben. ik weet nog waarom.

(een van de drie: 'dat bed', 'het begon met dat bed van jullie')

inderdaad. we waren door ons bed gezakt. de vriendin en ik. het was tijd voor een nieuw bed, voor een nieuw matras.

een nieuw bed kostte een vermogen. een paar duizend euri. minstens. hoe lang gaat dat mee, een nieuw bed, vroeg ik. met dit bed kunnen jullie nog wel twintig jaar voort, zei de verkoper van de beddenwinkel. maar dan ben ik bijna honderd jaar, zei ik, dan wordt dit mijn laatste bed. en jij was het die toen zei wacht, rip. zo moet ons project gaan heten. en ik zei nee, dat gaan we niet doen. de dood stoot mensen voor de kop. naar een stuk dat over de dood gaat komt geen hond kijken, rip gaan we niet doen, rip is niet commercieel mijn vriend. rip is geen geschikte titel. rip gaat me te ver. maar... niet dat we de dood als onderwerp moeten schuwen. als we het over de dood hebben, dan hebben we het over

het leven, nietwaar? zie het leven. na vallen komt opstaan, vriend! na destructie komt de reconstructie. na de aftakeling komt het herstel. na verval de wederopbouw. na winter komt zomer. achteruit, dan weer vooruit. na stilstand de beweging. na actie de reactie. na donker het licht. enzovoort! en voort! met stukjes en beetje voort. beetje bij beetje. de kleine dingen die er toe doen

(de drie, instemmend: 'mm')

en dan natuurlijk die overbekende vraag: waarom ben je gekomen?

(de drie: ja, vertel eens, waarom ben je hier eigenlijk gekomen?)

die vraag waar geen antwoord op is. zodat ik antwoordde: bij toeval. of: het is het lot. of: voor de verandering. het leven hangt van toeval aan elkaar. van stukjes en beetje, van bits and pieces. doorgaans wordt het lange pad van prenataal tot postuum afgelegd zoals de meesten dat doen die lang leven: tijdens het einde reist men per tunnel naar het volle licht. als alles meezit ontduikt men de dwarreldood. ik niet. ik wilde blijven hangen, halverwege de tunnel, in mijn nieuwe bed. ik wilde, in omzien, nog even scharrelen en dwarrelen tussen de bits & pieces van de dwarreldood. als kind van de twintigste eeuw, in omzien vanaf pakweg 1900, toen zo'n beetje alles werd uitgevonden wat rijdt en vliegt en

beweegt, tot mijn geboortjaar 1945, wilde ik blijven hangen. even maar. het was te gek voor woorden! wat kapotging werd weer heel en wat weer heel was werd opnieuw kapotgemaakt. en dat ging maar door. en dat gaat maar door. wat na 1945 kwam ben ik. een kind van de bevrijding dat zich door bits & pieces heen werkte tot waar ik zometeen zal komen, in het volle licht dat ook kleuren genereert, in het volle licht waarvan ik hoop dat het oogverblindend mooi zal zijn. als ik uiteindelijk één word met micro-werelden, microben en sterrenstelsels. in de oneindigheid van bits & pieces. de doodgravers liepen, nadat ze dag, tot straks hadden gezegd, naar hun plek ergens achterop de bühne. de acteur bleef staan waar hij stond. hij hoorde geluiden van het dagelijks leven.

(geluiden van het dagelijks leven: een tram, klokgelui, stemmen, gerommel in een keuken, een rolkoffer in de straat, vogels, de zee, autoverkeer op een snelweg, enzovoort. tenslotte zijn eigen stem met teksten zojuist uitgesproken.)

de acteur probeerde dit leven thuis te brengen. toen hij begreep waar hij was richtte hij zich opnieuw tot het publiek. voort! '

jan joris lamers

adriaan roland holst

uit: 'voorbij de wegen' 1920

zwerversliefde

laten wij zacht zijn voor elkander, kind
want, o de maatlooze verlatenheden,
die over onze moegezworven leden
onder de sterren waaie' in de oude wind.

o, laten wij maar zacht zijn, en maar niet
het trotsche hoge woord van liefde spreken,
want hoeveel harten moesten daarom breken
onder den wind in hulpeloos verdriet.
wij zijn maar als de blaren in den wind
ritselend langs de zoom van oude wouden,
en alles is onzeker, en hoe zouden
wij weten wat alleen de wind weet, kind -

en laten wij omdat wij eenzaam zijn
nu onze hoofden bij elkander neigen,
en wijl wij same' in 't oude waaien zwijgen
binnen een laatste droom gemeenzaam zijn.

veel liefde ging verloren in den wind,
en wat de wind wil zullen wij nooit weten;
en daarom - voor we elkander weer vergeten
laten wij zacht zijn voor elkander, kind.

roland holst

--deze keer met: margijn bosch, vincent vanderberg, miranda prein, matthias de koning, merel de groot, jair stranders, wim van der grijn, alied blom, hans dagelet, annette kouwenhoven, cees walburgh schmidt, jan joris lamers

open kunstenaarsvereniging 'de (eerste) republiek' (sinds 1992) en 'de balie' (sinds 1982)

inlichtingen o.a. bij: <https://debalie.nl/>
<https://www.discordia.nl/> <https://www.stan.be/>
<https://barreland.nl/> <https://deroovers.be/>
<https://theatertroep.nl/> -

-correspondentie: riserv@gmail.

